

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Speculu[m] officii misse expositorium

Johannes <de Lambsheim>

Heidelberg, 1495.06.29

D[omi]ne iesu christe fili dei viui qui ex volu[n]tate patris ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-30862

Sacramentorum unio. Illa verba dicitur non
quod in hac immixtione secreta vel secreta
tio fiat. sed ut nunc effectum suum sortatur in
aia sumentium. Hec immixtio corporis et
sanguinis significat unionem factam aie et
corporis christi in sepulchro quando resurrex-
it. Vel quod corpus non fuit sine sanguine
nec sanguis sine corpore. In resurrectione
facta est horum trium unio. Et quod pax omni-
bus est necessaria ideo ipsam in oratione spes
efficaciter cum dicit. Domine iesu christe. Hac oratione
completa sacerdos dat pacem et accipit. quod
hec pax consensus signat omnium ad ea que
facta sunt in mysterio consecrationis. Su-
mimus autem pacis osculum ante immixtio-
nem in hoc significantes quod omnem amaritum
dinem cordis quam habemus ad proximum des-
bemus deponere. quod si inuicem discordamus
in corpore christi non manemus. Populus su-
mit osculum pacis. quod domini sui gratiam et an-
gelorum concordiam pro morte christi se meruisse
gratulatur. Item ut charitatis vinculo con-
nectamur. et ut concordiam inter nos esse de-
monstremus. et cum illa corpus christi sumamus.
sine qua munera nostra deo non sunt
accepta. Vel ut fideles se cosecratos in unitate
fidei profiteantur. Et est quasi loco
comunionis qua fideles qui in primitiua eccle-
sia misse inerat sumebant quod tunc benedixit
cum panem et osculum pacis. et quod panis salu-
um secum in. et dari non potuit. ideo loco
eius dicitur collecta super populum quam diacono
dicitur. humiliate capitavimus deo. Quando
sacerdos petit pacem inclinatur se ad altare
osculatur illud et crucem in libro. in signum
quod christus dedit discipulis suis pacem post
resurrectionem quam venit ad eos clausis ta-
nulis dicens. Pax vobis. Et postquam hoc dixit
misit et ostendit eis manus et latus. in signum
huius per hyter cancellatis manibus
vertit se ad ministrum. et ostendit ei manus
et osculatur imaginem a ministro sibi allatam
et dat ministro pacem in persona omnium di-
scipulorum dicens. Pax tibi et. In missa
defunctorum pax non datur. quia defuncti
non sunt in perturbacione huius mundi. nec

indigent societate temporali. Nec datur
inter monachos. quod mortui debent esse
mundo.

**Domine iesu christe fili dei vi-
ui qui ex voluntate patris.
Item. Perceptio corporis
cum alijs.**

Hec est clausula quarta quinte partis
ipsius misse. in qua procedit sacerdos ad
tremendum sacrificij participationem. pro deuotum
orationum preparationem. Ad quas se
deuote inclinans et indignum iudicans. de
uni fonte pietatis petit ut sibi et ceteris
proficiat ad salutem. Et continet tres clausulas.
Nam primo aliquas orationes permittit
ibi. Domine iesu. cum alijs tribus. Se-
cundo aliquas interserit. Tercio nonnullas
subiungit. Premittit enim quattuor
orationes. In prima petit pro sui iustificatione
ibi. Domine iesu. In secunda petit ut fructuosum
se comunicet. ibi. perceptio. In tertia suam
indignitatem recognoscit. ibi. Domine non
sum dignus. In quarta sumptuam fiduciam
se erigit. His dicitur orationibus de-
bet se sacerdos deuote recolligere. et altitudinem
huius sacramenti ponderare. et tria
notanter considerare. Primo quid sumit.
quod verum corpus christi. Secundo propter quod.
quod propter utilitatem totius ecclesie et persone.
propter. Tercio qualiter sumit virum digne
vel indigne. In ore sacramentum tenens
poterit sic meditari. Veni in animam ser-
ui tui domine deus meus. mecum tibi in
corporare digneris ut mihi mori et tibi
soli placere valeam. Sumendo sacramen-
ta aliquas orationes dicit. Et post sum-
ptionem aliquas subiungit in quibus pe-
tit fructum comunions. ibi. Corpus tuum.
um. et ibi. Quod ore. Trina sacerdotis
ablutio. in principio. in medio. et in fine
misse. designat quod sacerdos offert sacrificium
salutare. Ad emundationem scilicet
cogitationis. locutionis. et operationis.

Vel ad purgationē peccati originalis ve
nialis et mortalis.

Secunda pars misse dicitur Gratiarū actio.

Hec est ps sexta pncipalis et
ultima ipsius misse q̄ dicitur Gratiarū
actio et est finalis misse cō
clusio Et diuiditur in tres clau
sulas. Nam primo ponit ppl̄ exultationē:
quā repñrat cōlo: añ q̄ndā dicta. Secūdo
soluit gratiarū actōes i cōplenda. Ter
cio subiungit finale misse p̄clusionē. ibi.
Ite missa est. vel bñdicam. Circa p̄
mū est notandū q̄ post sumptionē sacri
et digitoz abluōne sequit̄ cant̄ cū q̄dā
subilo leticie q̄ dicitur cōlo vel añ. et cantat̄ in
signū leticie et spūalis gaudij p̄ sumptōe
tati sacrificij. Dicit̄ aut̄ cōlo in signū q̄
cōlo facta est. vel vt in p̄nti cōicem⁹ san
ctis in gr̄a: et in futuro in gl̄a. Ite in si
gnū q̄ ppl̄s olim oī die cōicabat et po
stea dicebāt añ. p̄ gratiarū actōe. in signū
hui⁹ hodie dat̄ pax. Item p̄ illo q̄ postea
statutū fuit t̄m dñicis dieb⁹ cōicare. nūc
dat̄ panis bñdictus vel sal. Mystice cō
muniō dicitur gaudij ap̄toz de xp̄i resurre
ctione. Añ ideo dicitur cōlo vt p̄ eā cōmuni
cemus deo et sanctis.

De complenda

Cōmuniōne dicta sacerdos letus ad po
pulū severtit et ip̄m salutās dicit. Dñs
vobiscū. sup. maneat in eternū in visceri
bus v̄ris infusus. Postea redit ad dex
trū cornu altaris et eleuatis manib⁹ po
pulū ad orationē puocat dicens Orem⁹.
et ponit numerū collectarū sicut in p̄nci
pio misse. ad significandū q̄ ita nobis est
necessaria subsequēs gr̄a sicut p̄cedens.

Cōplenda agit gratiarū actōes. p̄ p̄cep
to bñficio cōionis. In ipsa em̄ petit cō
munionis p̄fectionē q̄ duplex est. Bre et
gl̄e. vna est i via alia in patria. Dicit̄ cō
plenda q̄ p̄ ipsam cōplet̄ missa. Legit̄ in

dextra pte altaris in signū q̄ iudet̄ in fi
ne ad xp̄m cōuertent̄. Finit̄ eā in medio
altaris in q̄ xp̄s signat̄. q̄ in xp̄o vniēt̄
iudei et gētes. Missa inchoat̄ et finit̄
in dextro cornu. q̄ p̄ dextrā leta. per sinis
tram designant̄ tristitia. Nam s̄m Inno.
p̄ncipiū misse gaudij natiuitatis ostē
dit. In medio transit ad leuā. vbi tristitiā
passionis insinuat. Sed in fine iterū res
dit ad dextrā. vbi gaudij resurrectionis
et ascensionis annūciat. Mystice cōplen
da ip̄i ascensionē fecit. q̄ etiā extēsis dicitur ma
nibus: q̄ ip̄s extēsis manib⁹ ascēdit in ce
lū. Populū iterū salutat dicens. Dñs vo
biscū. oprās vt a tēplo recedēs ad dño nō
recedat. Vel sic. dñs vobiscū. i. tota tri
nitas sit vobiscū. p̄ potētia. fili⁹ sapia.
spūsanctus amore. Dñs est nomē cōe:
toti trinitati vniēt̄. Iesus est nomen
psonale. Quinq̄s salutādo ppl̄m. puer
tit̄e ad. ppl̄m in signū q̄ ip̄s quinq̄es
in die pasce suis apparuit.

De ite missa est

Hic sequit̄ tertiā clausulā vltie par
tis misse q̄ dicitur misse p̄clusio. Et p̄tinet l
seria. Primū est ppl̄i licētiatio. ibi. Ite
missa ē. Secūdū ē eiusdē ppl̄i cū cruce
bñdictio Tercū ē q̄ p̄. r̄ finalis sup
plicatio. ibi. placeat tibi. Quantū ad
p̄mū sciendū est q̄ missa trib⁹ modis t̄
nitur. P̄mo p̄ ite missa ē. q̄ dicit̄ q̄n gl̄a
in excelsis deo carat̄. in festis q̄n ppl̄us
p̄ns est. tūc em̄ ip̄m licētiās dicit. Ite
missa ē q̄si diceret. Ite. i. redite ad p̄pria
missa ē. i. oblata est hostia salutaris deo
Vel sic. Ite ad p̄pria missa est p̄summa
ta vel finita. Vel ite post xp̄m et sequim̄
eū. q̄ hostia missa ē. p̄ vobis ad deū p̄rem
placandū. Popul⁹ vo r̄ndet. Deo gr̄as.
referim⁹ de misse p̄fectōe. et p̄ tati bñf
cij p̄ceptōe. Secūdo cōcludit̄ missa. per
bñdicam⁹ dño. tūc em̄ ppl̄m distincte
nō alloquit̄ sed oēs ad gr̄a actōes inu
tat q̄ post oīa bona et data debem⁹ nos
būiliare et gr̄as agere et sp̄ in gr̄a actōe